

Васильєва Р.Ю. Застосування особистісно орієнтованого підходу в процесі підготовки майбутніх учителів "Основ безпеки життєдіяльності"//Професійна педагогічна освіта: Особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 - 436 с. С.258-270.

2.6. ЗАСТОСУВАННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ "ОСНОВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ"

У сучасному суспільстві відбувається поступове усвідомлення, що однієї з головних проблем як на сьогоднішній день, так і в майбутньому є забезпечення безпеки життєдіяльності людини, суспільства й усього людства.

Цивілізація, створення комфортних умов життя, науково-технічний прогрес, що завжди розглядався як засіб задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людини, супроводжуються збільшенням кількості нових потенційних небезпек, зростанням сили й масштабу шкідливих, уражаючих та небезпечних факторів, які приймають глобальний характер.

Протиріччя між потребами соціально-економічного розвитку суспільства й необхідністю збереження середовища життєдіяльності є ключовою проблемою, що постала перед людством.

Вирішити це протиріччя можливо шляхом формування особистості, яка спроможна оцінювати виникаючі небезпеки, заздалегідь передбачати заходи захисту, запобігати небезпеці. Сучасний освітній процес орієнтований на особистість, що відображає гуманістичну спрямованість освіти. От чому особлива увага в освіті приділяється розвитку особистості, у тому числі особистості безпечного типу поведінки, створенню умов для саморозвитку й самореалізації людини, підготовці її до самостійної діяльності в реальних життєвих умовах та небезпечних ситуаціях.

У цьому зв'язку зростає роль нової освітньої області - безпека життєдіяльності, а також зростає відповідальність системи освіти за підготовку вчителів „Основ безпеки життєдіяльності" й формування в них навичок здорового способу життя, а також уміння адекватно оцінювати небезпечні ситуації, що виникають у повсякденному житті. Ураховуючи складність та особливості взаємодії людини з природним, техногенним та соціальним середовищем, підготовка її до безпечної життєдіяльності неможлива без урахування індивідуальних особливостей особистості. Цьому найбільш відповідають особистісно-орієнтовані підходи та технології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми свідчить, що проблема застосування особистісно-орієнтованого підходу до підготовки вчителів щодо збереження життя і здоров'я учнів в умовах взаємодії з природним, техногенним, соціальним середовищами життєдіяльності широко відображені в чисельних дослідженнях. Питання розробки особистісно-орієнтованого підходу в освіті висвітлено в роботах І.Д. Бега, СІ. Подмазіна, В.В. Рибалки, І.С. Якиманської та ін. Визначення засобів особистісно-орієнтованого навчання і виховання учнів та студентів розкрито в дослідженнях І. Д. Бега, О. В. Бондаревської, В.І. Євдокімова, О. С. Падалка та ін. Проте питання застосування особистісно-орієнтованого підходу до підготовки вчителів „Основ безпеки життєдіяльності” не одержала в роботах названих вище авторів детального і вичерпного наукового аналізу.

У сучасному розумінні *особистісно-орієнтований підхід* в освіті передбачає визнання студента головною діючою фігурою всього освітнього процесу, створення для нього таких умов, у яких він знаходився б не в ролі виконавця або спостерігача, а був би повноправним автором своєї життєвої позиції, відповідальним за власні вчинки. Мета особистісно-орієнтованої освіти полягає у створенні оптимальних умов для розвитку й становлення особистості як суб'єкта діяльності та суспільних відносин, яка будує свою діяльність і стосунки відповідно до стійкої ієрархічної системи гуманістичних і буттєвих особистісних цінностей .

Проекція особистісно-орієнтованого підходу на освітню галузь „Безпека життєдіяльності” передбачає:

- становлення особистості в системі суспільних відносин;
- орієнтація системи освіти на інтереси розвитку особистості та загальнолюдські цінності сталого розвитку;
- формування особистості безпечного типу з високим інтелектом, глибокими почуттями, волею, здібностями до духовного і фізичного самовдосконалення, попередження джерел загроз власному існуванню, здоров'ю і життю оточуючих людей, навколишньому середовищу.

Основними ознаками особистісно-орієнтованого підходу є:

Застосування особистісно-орієнтованого підходу в процесі викладання іноземних мов / Карпенко О.В., Осітров В.В. // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. - 2008. — ТЛ4. - С.102.

- усвідомлення студентами мети заняття як важливої особисто для себе;
- засвоєння ними змісту освіти з питань безпечної життєдіяльності та методики викладання „Основ безпеки життєдіяльності" відбувається переважно під час активної діяльності, а саме в процесі практичних та лабораторних занять;
- використання індивідуального досвіду та відтворення набутих знань при опануванні нового змісту;
- процес учіння ефективний, студенти зацікавлені і навчаються з інтересом;
- використання навчальних модулів, індивідуальних програм діяльності, тобто прогресивних методів, що навчають вчитися, бо неможливо всього навчити;
- оцінюється механізм творчості студента, завдяки якому досягається високий рівень освіти

На цьому у своїх дослідженнях акцентує увагу і О. Я. Савченко, зазначаючи, що ознаками особистісно-орієнтованої моделі навчання є: 1) діагностична основа навчання; 2) зосередження на потребах учня; 3) гуманізація навчального спілкування; 4) співробітництво, співтворчість учнів і вчителя; 5) переважання навчального діалогу; б) турбота про фізичне та емоційне благополуччя учнів; 7) пристосування методики до навчальних можливостей дітей; 8) стимулювання розвитку, саморозвитку і відповідальності учнів²³⁷.

Особистісно-орієнтоване навчання в курсах безпеки життєдіяльності та методики викладання основ безпеки життєдіяльності розглядається як специфічна педагогічна діяльність по створенню кожному студенту оптимальних умов для розвитку й самореалізації їх потенційних можливостей, самостійності, здібностей до самоосвіти, набуттю загальнокультурних компетенцій. Зазначені компетенції охоплюють:

- культуру безпеки і ризик-орієнтоване мислення, при якому питання безпеки, захисту й збереження навколишнього середовища розглядаються як найважливіші пріоритети в житті й діяльності;

Десятниченко Н.М. Роздуми про особистісно-орієнтоване навчання / Н.М. Десятниченко//Відкритий урок. -2001. -№ 13-14. -С. 3-5.

²³⁷ Савченко О. Я. Дидактика початкової школи / О. Я. Савченко. - К.: Генеза, 1999. — 368 с.

*РОЗДІЛ II. УПРОВАДЖЕННЯ ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ
У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ*

- знання сучасних проблем і головних завдань безпеки життєдіяльності та вміння визначити коло своїх обов'язків з питань виконання завдань професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарюванні!;

- уміння оцінити середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій та обґрунтувати головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту працівників в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій;

- здатність приймати рішення щодо безпеки в межах своїх повноважень.

Реалізація особистісно-орієнтованого навчання студентів здійснюється під час аудиторних занять (основна форма організації навчального процесу) і в позааудиторний час.

Особистісно-орієнтоване заняття з питань безпеки життєдіяльності та методики її викладання у школі на відміну від традиційного заняття змінює тип взаємодії „викладач - студент” від командного стилю - до співробітництва; орієнтацію викладача в ході заняття на аналіз не стільки результатів, скільки процесуальної діяльності студента; позицію студента - від старанного виконання до активної творчості, тобто пошуку оптимального розв'язку в навчальній надзвичайній ситуації; мислення студентів - на рефлексивне, тобто націлене на результат - збереження життя й здоров'я. Головна особливість особистісно-орієнтованого заняття полягає в тому, що викладач повинен не тільки давати знання, але й створювати оптимальні умови для розвитку особистості студента у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Серед принципів особистісно-орієнтованого підходу виділимо наступні:

- принцип неповторності кожного студента;
- принцип індивідуалізації навчально-виховного процесу;
- принцип урахування індивідуальних особливостей студентів;
- принцип одержання позитивних почуттів від навчання;
- принцип дослідницького підходу до предмета вивчення;
- принцип людяності, чуйності й тактовності стосовно студентів.

Для успішної реалізації принципів особистісно-орієнтованого підходу при підготовці вчителів „Основ безпеки життєдіяльності”

ефективними є такі методи й технології навчання, які дозволяють особистості самій „будувати" свої знання, активно й творчо користуватися ними в житті як своїм придбанням. При цьому особливу значимість набувають оригінальні методи навчання, максимальне використання природних умов і реальних життєвих ситуацій. Сьогодні є очевидним те[^] що реалізувати принципи особистісно-орієнтованого виховання при традиційних підходах неможливо. Для включення кожного студента в активний пізнавальний та пошуковий процес, який застосовує на практиці отримані знання з безпечного поводження, повинно бути створено адекватне навчально-виховне середовище, що забезпечувало б можливість вільного доступу до різних джерел інформації, спілкування з однолітками, спільної праці під час вирішення різних життєвих і важливих проблем. Найбільш перспективним у цьому відношенні є метод проектів.

Як показує практика, одним з ефективних засобів особистісно-орієнтованого навчання студентів є розв'язок ситуаційних завдань.

Застосування ситуаційних завдань особистісно-орієнтованої спрямованості по питаннях безпеки життєдіяльності та методики її викладання сприяє створенню педагогічних ситуацій спілкування на практичному занятті, що дозволяють кожному студенту виявити ініціативу, самостійність; стимулює їх до застосування методів розв'язку проблеми на основі особистих знань і життєвого досвіду. Джерелами для розробки дидактичних завдань особистісно-орієнтованої спрямованості по безпеці життєдіяльності є публікації в газетах і журналах, сюжети з програм засобів масової інформації, розповіді очевидців небезпечних подій або ситуацій, твори мистецтва (фільми, романи, повісті, нариси і т.д.). Коли сюжет знайдений і оброблений, необхідно сформулювати питання завдання студентам. Наприклад: „Як би зробили особисто Ви в даних обставинах? Кому і як варто було б зробити? Визначте оптимальний варіант розв'язку проблеми в даній надзвичайній ситуації" і т.д.

Ситуаційні завдання особистісно-орієнтованої спрямованості доцільно конструювати по рівнях складності, що відповідає принципам особистісно-орієнтованого підходу до навчання.

^{2M} Пехота О. М. Особистісно-орієнтовані технології в підготовці вчителя / Пехота О. М. // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. - К., 2001.-Ч.1. -С. 81-89.

Кінцева мета застосування дидактичних ситуаційних завдань - привчити людину до системи аналітичної поведінки в навколишньому середовищі: передбачати небезпечні ситуації, оцінювати й прогнозувати їх розвиток, уміти ухвалювати доцільні рішення й дії з метою попередження виникнення екстремальної ситуації або пом'якшення наслідків від її дії.

Організований процес розв'язку ситуаційних завдань передбачає в першу чергу закріплення вивченого матеріалу, формування практичних умінь і навичок, розвиток емоційних вольових якостей особистості, логічного мислення, кмітливості.

Серед ситуаційних завдань, що використовується нами при підготовці майбутнього вчителя „Основ безпеки життєдіяльності”, доцільно виділити ситуацію-проблему, ситуацію-попередження, метод інциденту.

Ситуація-проблема являє собою опис реальної проблемної ситуації. Мета студентів - знайти рішення ситуації або дійти висновку про його неможливість.

Ситуація-попередження описує застосування вже прийнятих раніше рішень, у зв'язку із чим ситуація носить тренувальний характер, служить ілюстрацією до тієї, або іншої теми. Мета студентів: проаналізувати дані ситуації, знайдені рішення, використавши при цьому набуті теоретичні знання.

Метод інциденту передбачає уведення несприятливих умов - дефіциту часу, інформації, надзвичайних обставин. Наприклад, студентам пропонується за дві хвилини розв'язати конфліктну ситуацію.

Аналіз та вирішення конкретних ситуацій широко застосовують і при розгляді питань соціальної безпеки, зокрема, тероризму, торгівлі людьми, прав людини, суїцидів, якості життя тощо. Сутність цього методу полягає в тому, щоб студенти змогли, спираючись на відповідні державні законодавчі акти та документи, Карний кодекс України, документи ООН, аналізувати ситуацію, висувати варіанти вирішення проблеми та аргументовано вибирати оптимальний з них.

При обговоренні студентам рекомендується апелювати до Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, Кримінального та Адміністративного кодексів України, нормативних актів з охорони праці (наявність відповідних документів під час заняття забезпечує викладач).

Активна участь студентів у створенні тих чи інших проектів з питань безпечної життєдіяльності та методичної підготовки до формування безпечної поведінки учнів дає їм можливість оволодіти новими засобами навчально-виховної діяльності в соціокультурному середовищі, дозволяє формувати особисті якості, що сприяють безпечному поведженню в природній, техногенній та соціальній сферах життя та розвиваються лише в діяльності і не можуть бути засвоєні вербально. У першу чергу це відноситься до групових проектів, коли працює невеликий колектив і в процесі його спільної діяльності з'являється спільний продукт. До таких якостей можна в першу чергу віднести уміння брати відповідальність, працювати в колективі, аналізувати результати діяльності.

При підготовці студентів до використання методу проектів в урочній та позаурочній час з метою формування безпечної поведінки учнів нами було запропоновано студентам створення проектів двох типів: із загальнотеоретичних питань безпеки життєдіяльності та із методичних питань організації навчальної діяльності з безпеки життєдіяльності. При розробці навчальних проектів викладач виконує роль координатора та консультанта, а студент - активного розробника та виконавця. Особливістю такої роботи є те, що і викладач і студенти мають спільну функцію - носія інформації. Зокрема, студентам пропонувалось створити два типи проектів за визначеними раніше напрямками:

—*загальнотеоретичні питання безпеки життєдіяльності* („Вартові здоров'я" (вплив забруднення атмосфери, літосфери, гідросфери на здоров'я людини), „Відпочиваємо безпечно" (криміногенні чинники урбанізованого середовища), „Здорове харчування" (сучасні харчові добавки та вплив їх на здоров'я людини тощо);

- *методичні питання викладання основ безпеки життєдіяльності та позаурочної діяльності* (організація роботи ініціативної групи „Безпека на вулицях", руху „Антикримінальний шкільний патруль", конкурсу „Фантастичний проект безпечного міста" тощо).

Планування проектів здійснювалось у двох напрямках:

- характеристика проекту (інформація для викладача): тип проекту (індивідуальний, творчий, груповий, інформаційний, рольовий тощо), об'єкт пізнання, провідне завдання, спосіб вирішення, освітній продукт;

- орієнтовний план виконання проекту (інформація для студен-

тів).

Слід зауважити, що для другого типу проектів планування за обома напрямками виконують самі студенти.

Згідно досліджень О.В. Безпалько, при підготовці студентів до використання методу проектів ми визначили два блоки, спрямованих на створення конкретної діяльності по формуванню безпечної поведінки: пізнавально-аналітичного та конструктивно-операційного. Пізнавально-аналітичний блок передбачає наступний зміст:

- педагогічне діагностування (вивчення особистісних якостей, що впливають на безпечну поведінку, рівні сформованості безпечної поведінки школярів);

- педагогічне цілепокладання (постановка мети та конкретизація завдань щодо зменшення проявів ризику в поведінці, корекція її відповідно до основних вимог суспільства);

- педагогічне прогнозування (передбачення результатів впливу на поведінку учнів у процесі урочної та позаурочної діяльності).

Змістом конструктивно-операційного етапу проектування є розробка загального проекту реалізації основної мети - формування безпечної поведінки учнів. Його компоненти можна умовно поділити на змістові та операційні. До змістових відносяться знання, уміння, навички, що необхідні учням для поведінки в небезпечних ситуаціях природного, техногенного та соціального походження. К операційним відносяться форми організації діяльності учнів, побудова її структури, методи, прийоми, засоби організації навчальної діяльності.

Оформлення проектів реалізується за наступною схемою: назва проекту; відомості про авторів, виконавців, партнерів проекту; тривалість реалізації проекту; актуальність проекту; мета та завдання; очікувані результати; форми та методи реалізації; план реалізації; оцінка результатів проекту; бюджет, ресурси; можливість подальшого розвитку проекту

Зазначимо, що студентам пропонувалось розробити проекти за наступними тематичними напрямками з безпеки життєдіяльності, які мо-

Безпалько О. В. Пошуки оптимальних технологій підготовки студентів до проектування виховної діяльності / О. В. Безпалько // Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів: Теорія, практика, програми / [уклад. Косарєва Н. І., ред. Капська А. Й.]. - К. : ІЗМН, 1998. - С. 13-18.

² Дрогої О. А. Проектна технологія у навчально-виховному процесі еколого-натуралістичного центру / О. А. Дрогої // Безпека життєдіяльності. - 2007. - №11. - С. 42-44.

жна ефективно застосовувати в навчально-виховному процесі: дорога до школи (небезпечні та безпечні місця переходів дороги, юний інспектор руху тощо); шкільний двір, майстерні; шкільна газета з безпеки життя, інформаційний центр (прес-центр), радіовузол тощо; пам'ятки безпеки, кишеньковий довідник з безпеки; шкільні гуртки, секції, клуби, школа виживання; проблеми спілкування, дружби, кохання, взаємовідносин між однолітками; мода та зовнішність людини і їх вплив на прояв небезпек соціального походження (одяг, зачіска, косметика, парфуми тощо); екологічні проблеми міста, району, країни; флора і фауна міста, країни, регіону; народознавство, звичаї та традиції українського народу з питань безпеки, народна мудрість; шкідливі звички та їхній вплив на організм людини; безпечне місто, двір, район.

При проведенні практичних і лабораторних робіт ми використовували методики, що передбачали активність самого студента в процесі здобуття нових знань. Зокрема, адаптована методика „Коло”, яку корисно використовувати не тільки при навчанні студентів, а і при організації позаурочної роботи у ВНЗ, зокрема, клубу „Дебати”, прес-центру, клубу інтелектуальних ігор тощо. Сутність її полягає в наступному. Студенти розміщуються по колу, в центрі кола розташовуються два студенти які представляють різні погляди на запропоновану проблему (фахівці). Обговорюючи проблему студенти ставлять питання „фахівцям”. Для відповіді відводиться певний проміжок часу (до 30 секунд). Після обговорення студенти висловлюють по черзі аргументи в підтримку тої чи іншої позиції. В кінці заняття „фахівцям” пропонується протягом 2 хвилин підвести підсумок. Позиція яка отримала найбільшу підтримку визначається шляхом голосування. Для обговорення студентам пропонувались такі теми, як: „Легалізація легких наркотиків. Варто чи ні?”, „Робота за кордоном. Два погляди на проблему”, „Перетворення Чорнобильської зони у заповідник”, „Ситуація на дорогах Житомирської області”, „Межі допустимої самооборони” тощо.

У числі інших активних способів застосування індивідуально-орієнтованого підходу в навчанні студентів - застосування дидактичних ігор. На практичних заняттях важливо навчити майбутніх учителів не тільки грамотно та правильно відповідати, але й формулювати запитання. З цією метою ми запровадили ділову гру „Твоє запитання”.

На другому етапі реалізації педагогічних умов студентам пропонувалось використовувати елементи дослідницької діяльності. Так, питання раціонального харчування розглядаються при проведенні лабораторних робіт. Під час підготовки до занять студенти ознайомлювались з властивостями харчових продуктів, їх впливом на роботу органів людини, необхідним вмістом у раціоні харчування. Практична частина передбачала наступні завдання:

- складання добового раціону харчування з урахуванням рекомендацій: кількості необхідних мікроелементів, методів обробки продуктів, необхідної енергетичної цінності, вмісту жирів, білків та вуглеводів, переліку продуктів тощо. При роботі значна увага приділялась екологічним особливостям місцевості та наявним макро- і мікроелементам, що входять до складу ґрунтів і відповідно продуктів рослинного і тваринного походження;

- визначення із запропонованих зразків продуктів (чіпси, йогурти, консерви, рулети тощо) тих, які найбільш безпечні для вживання за вмістом харчових добавок, барвників, модифікованих рослин, консервантів, ароматизаторів, терміну придатності і т.п. За результатами роботи складався перелік продуктів, що відповідають зазначеним вище вимогам безпеки.

Організуючі практичні заняття з використання тренінгових технологій при вивченні таких дисциплін, як „Безпека життєдіяльності“, „Методика викладання основ безпеки життєдіяльності“, виходили з того, що тренінг - це насамперед спосіб програмування моделі керування своєю поведінкою і діяльністю. Під тренінговою технологією розуміємо цілісну циклічну організацію особливих занять, об'єднаних однією структурою, обмежених у часі і дидактичному просторі¹ і спрямованих на всебічний аналіз як проблемних професійних ситуацій взаємодії у системі „учитель - учень“, так і небезпечних ситуацій при взаємодії у системі „людина - життєве середовище“. Значимими є положення про те, що при проведенні таких занять зберігається єдність теоретичних знань і практичних дій; що тренінг як сукупність продуманих психолого-педагогічних дій і кроків, здійснюваних у певній послідовності, дає

²⁴¹ Вейланде Л. В.-В. Педагогічний тренінг як технологія індивідуалізації підготовки фахівця у вищій школі [Електронний ресурс] / Л. В.-В. Вейланде // Матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції „Гуманізм та освіта“, Одеський національний університет ім. І.І.Мечникова. - Режим доступу: <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2006/txt/06vlvuvh.pdf>

знання й можливість "їх використовувати у педагогічній діяльності; що тренінг сприяє оволодінню або корекції вже сформованих умінь; що будь-яке заняття - це усвідомлення цілей, мотивів, змісту спілкування, особистісної або професійної позиції майбутнього вчителя.

При проведенні тренінгових занять виділено наступні педагогічні умови ефективності функціонування тренінгу при навчанні студентів моделюванню безпечної поведінки учнів:

- моделювання та створення можливостей аналізу проблемної професійної ситуації;
- наявність особистісно-значущих відносин між учасниками тренінгової групи під час заняття;
- створення можливостей переведення теоретичних знань на рівень професійних умінь та навичок;
- відповідність запропонованих вправ специфічним рисам тренінгової технології, що створює особливий режим організації діяльності.

Мета використання тренінгів полягала у розширенні соціально-психологічної компетентності фахівців, у підвищенні рівня їхньої взаємодії з учнями різного віку та студентами, у формуванні позитивної спрямованості особистості майбутнього вчителя, емпатійності, рефлексії.

Специфічними рисами занять за методом тренінгу є: наявність постійної групи учасників; спрямованість на придбання певних психолого-педагогічних знань з проблем безпечної поведінки школярів, практичних умінь і особистісних якостей; об'єктивізація почуттів і емоцій учасників тренінгу, рефлексії; поглиблення навичок створення атмосфери розкутості, вільного й психологічно безпечного спілкування учасників.

При конструюванні занять за методом тренінгу ми виділили наступні ключові моменти: визначення цілей заняття, проектування тренінгу, створення певної атмосфери. Визначальним є проектування тренінгу, що включає в себе розробку змісту заняття, вибір вправ, добір методів реалізації вправ, оцінки заняття.

Зміст заняття охоплює три сфери: знання, вміння, цінності; стосується чотирьох сторін особистості майбутнього вчителя: фізичної, емоційної, духовної; інтелектуальної.

Вибір вправ залежить від теми заняття, віку студентів, їх кількості та навчальних дисциплін („Безпека життєдіяльності", „Охорона праці", „Охорона праці в галузі", „Методика викладання основ

безпеки життєдіяльності"), що входять до планів підготовки спеціаліста. Заняття з використанням тренінгів проводились з усією групою, декількома підгрупами студентів, індивідуально з одним студентом.

Методи реалізації вправ були спрямовані на придбання студентами професійних якостей, умінь і навичок через вплив на їх особистісну сферу в процесі тренінгу. На практичних заняттях перевага віддавалась груповій дискусії, рольовим та тренінговим іграм, розв'язанню педагогічних ситуацій, тренінгам з вербального та невербального спілкування тощо.

Наприклад, під час комунікативного тренінгу учасникам пропонувалось створити коло, в центрі кола відбувалась демонстрація традиційних ситуацій (привітання, знайомства, колективного прийняття рішень, розмова з начальником, викладачем, учнем, висування вимог, побажання тощо). Викладач слідкував за ходом інсценування, коректував. Студенти обговорювали шляхи більш доцільного вербального спілкування.

Тренінг з невербального спілкування проводився у вигляді вправ-ігор. Наприклад, студенти поділялись на пари. Одні знаходились у поїзді, інші на пероні. За пару хвилин студенти повинні обміняти інформацією, наприклад, про небезпеку, що сталась у потязі за допомогою міміки та жестів.

Оцінювались результати практичного заняття як в цілому, так і діяльність кожного студента по досягненню мети тренінгу й власної мети. Критеріями оцінки ефективності заняття та його значення для кожного учасника визначені: успішність (чи була досягнута мета тренінгу і яка його значимість для кожного учасника); ефективність (які зміни відбулися в розвитку індивідуально-професійних якостей і умінь студентів); продуктивність (наявність досягнення кращих результатів ніж планувалось).

Важливим елементом запропонованих занять є домашні завдання, які представлені двома блоками:

- аутотренінгові вправи з метою оволодіння майбутнім учителем елементарних навичок впливу на свій фізичний, психічний, емоційний стан у процесі професійної діяльності та під час небезпечних ситуацій;
- завдання на закріплення умінь та навичок, набутих на практичних заняттях, їх рефлексію; реалізацію в педагогічній практиці.

По закінченню занять учасникам тренінгу пропонувалось відповісти на питання експрес-опитування.

Аналіз упровадження теоретико-практичних розробок показав: тренінг не тільки розвиває соціальні навички та навички спілкування між учителем і учнем, але й удосконалює професійно-психологічну компетенцію студентів.

Висновки.

Застосування особистісно-орієнтованого підходу в процесі підготовки вчителя „Основ безпеки життєдіяльності” зосереджується на формуванні особистісних якостей студентів, їх особистісного зростання; стимулює розвиток та самовдосконалення студента.

Особистісно-орієнтований підхід є одним з найбільш ефективних засобів розвитку і формування навичок студентів до формування особистості безпечного типу, що розширює світогляд студентів, поглиблює знання про безпеку, моделі поведінки при їх прояві, методи навчання школярів зазначеним моделям, сприяє вихованню моральних якостей особистості.

З метою практичної реалізації принципів особистісно-орієнтованого підходу в навчанні представлені вище активні методи навчання можна використовувати на всіх етапах підготовки вчителя „Основ безпеки життєдіяльності”.

Розглянуті методи навчання є прогресивними і доводять педагогічну можливість їх системного використання в процесі підготовки майбутнього вчителя.

УДК 378.14.032
ББК 74.03
П84

*Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського
державного університету імені Івана Франка (протокол № 1 від
27.01.2012 року)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Євтух М. Б., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар відділення педагогіки і психології вищої школи НАПН України;

Ничкало Н.Г., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар відділення професійної освіти та освіти дорослих НАПН України;

Герасимчук А. А., доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Житомирського державного університету імені І. Франка.

Професійна педагогічна освіта: особистісно-орієнтований підхід
П84 : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 - 436 с.

ISBN 978-966-485-115-9

У монографії містяться наукові і практичні здобутки Житомирської науково-педагогічної школи щодо теорії і практики особистісно-орієнтованого підходу в педагогічній освіті. Окреслено теоретико-методологічні засади особистісно-орієнтованої педагогічної освіти, навчально-методичне забезпечення особистісно-орієнтованого підходу у вищій та середній освіті та особливості його упровадження у процесі фахової підготовки майбутніх учителів

Монографію адресовано широкому загалу освітян, науковцям, викладачам, аспірантам, студентам вищих навчальних закладів.

**УДК 378.14.032
ББК 74.03**

ISBN 978-966-485-115-9

© Видавництво Житомирського державного
університету імені Івана Франка, 2012